

MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO

Dora Zgrabljic Rotar, dipl. iur. *
doc. dr. sc. Davor Babić**

Pregledni znanstveni članak 341.922

Reforma kolizijskih pravila za ugovorne obveze u pravu Europske unije

Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze temeljni je izvor kolizijskih pravila za ugovorne obveze u Europskoj uniji. Donesena je 17. lipnja 2008., a stupila je na snagu 17. prosinca 2009.

U ovom radu prikazuju se osnovna obilježja uređenja prava mjerodavnog za ugovore prema navedenoj Uredbi. U radu se uvodno daje kratak povijesni prikaz unifikacije kolizijskih pravila za ugovorne obveze (1). Potom se razmatraju dva temeljna kolizijska pravila Uredbe: odredba čl. 3. koja uređuje stranački izbor mjerodavnog prava (2) te odredba čl. 4. koja propisuje opće pravilo o određivanju mjerodavnog prava u slučaju kada stranke nisu izabrale mjerodavno pravo (3). Iz ovog su rada izuzete odredbe koje spadaju u opći dio međunarodnoga privatnog prava (npr. odredbe o javnom poretku, isključenju *renvoi*, području primjene ugovornog statuta i sl.) kao i tzv. protektivne kolizijske norme koje uređuju pravo mjerodavno za određene zaštićene kategorije osoba (potrošače, radnike i osiguranike).

1. UVOD

Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze (dalje: Uredba Rim I.) temeljni je izvor kolizijskih pravila za ugov-

orne obveze u Europskoj uniji. Donesena je 17. lipnja 2008., a stupila je na snagu 17. prosinca 2009.¹

Uredba je zamijenila Rimsku konvenciju o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze iz 1980. (dalje: Rimski konvencija)², koja je prvi put na području Europske unije unificirala pravila o mjerodavnom pravu za ugovorne odnose. Iako je Rimski konvencija bila međunarodni ugovor³, a ne pravni akt Europske zajednice, primjenjivala se u svim njezinim državama članicama tako da je njome postignuta unifikacija pravila o pravu mjerodavnom za ugovore na području Zajednice.

Pravni temelj za unifikaciju kolizijskih pravila u Europskoj uniji donošenjem uredbi Zajednice postavljen je u člancima 61. i 65. Ugovora iz Amsterdama iz 1997. Od tada je na području europskoga međunarodnoga privatnog prava doneseno petnaestak uredbi. Taj trend nastavit će se i nakon 1. prosinca 2009., kada je na snagu stupio Ugovor iz Lisabona o izmjenama i dopunama Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice iz 2007. (dalje: Ugovor iz Lisabona). Ugovor iz Lisabona ne predviđa značajnije novine u pogledu zakonodavnih nadležnosti tijela Unije u području međunarodnoga privatnog prava.

Uredba Rim I. na snazi je u svim državama članicama, osim u Danskoj koja prema posebnom protokolu ne sudjeluje u suradnji u građanskim i trgovačkim predmetima. Ujedinjeno Kraljevstvo i Irska, koje prema drugom protokolu imaju pravo, ako to žele, surađivati u pojedinom instrumentu iz tog područja integracije (*opt-in*), iskoristile su to pravo u pogledu Uredbe Rim I. tako da se ona na njih primjenjuje. Ujedinjeno Kraljevstvo je nakon Prijedloga Komisije iz 2005. godine odlučilo da bude izostavljeno od Uredbe Rim I., ali je nakon određenih izmjena prvog nacrtu prijedloga Uredbe ipak odlučilo sudjelovati u njezinu donošenju.⁴

¹ OJ L 177, 4. 7. 2008., str. 6-16.

² Članak 25. Uredbe Rim I.

³ Više o tome: V. Bouček, *Europsko međunarodno privatno pravo u eurointegracijskom procesu i harmonizacija hrvatskog međunarodnog privatnog prava* (Zagreb 2009.), str. 39.

⁴ O raspravi vidi: "Rome I - Should the UK Opt In?" na <http://www.justice.gov.uk/consultations/docs/cp0508.pdf>. Zahtjev za ponovno pristupanje Uredbi, u kojemu su navedeni i razlozi odluke o pristupanju vidi na http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/jha/102007.pdf. Mišljenje Komisije kojim odobrava pristupanje Ujedinjenom Kraljevstvu Uredbi vidi na http://iprserv.jura.uni-leipzig.de/euzpr.eu/eudocs/03kollisionsr/10romivo/romivo-195-kom_com2008-730_en.pdf.

* Dora Zgrabljic Rotar, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

** Davor Babić, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Općenito o razlozima zbog kojih engleski pravници imaju rezerve prema

Uredbe EU neposredno se primjenjuju u državama članicama EU od dana njihova stupanja na snagu i ne transponiraju se u unutarnje pravo. Slijedom toga, Uredba Rim I. primjenjivat će se u Hrvatskoj tek od dana njezina pristupa Uniji. Od dana pristupa, unutarnja kolizijska pravila o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze, sadržana ponajprije u odredbama Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima iz 1991. (Nar. nov., br. 53/91, 88/01, čl. 28.), primjenjivat će se samo u pogledu onih pravnih stvari koje se nalaze izvan njezina područja primjene (čl. 1. st. 2. Uredbe).

Uredbe EU neposredno se primjenjuju u državama članicama EU od dana njihova stupanja na snagu i ne transponiraju se u unutarnje pravo. Slijedom toga, Uredba Rim I. primjenjivat će se u Hrvatskoj tek od dana njezina pristupa Uniji. Od dana pristupa, unutarnja kolizijska pravila o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze, sadržana ponajprije u odredbama Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima iz 1991. (Nar. nov., br. 53/91, 88/01, čl. 28.), primjenjivat će se samo u pogledu onih pravnih stvari koje se nalaze izvan njezina područja primjene (čl. 1. st. 2. Uredbe).

U ovom radu prikazuju se osnovna obilježja uređenja prava mjerodavnog za ugovore prema Uredbi Rim I. U radu se uvodno daje kratak povijesni prikaz unifikacije kolizijskih pravila za ugovorne obveze (1). Potom se razmatraju dva temeljna kolizijska pravila Uredbe: odredba čl. 3. koja uređuje stranački izbor mjerodavnog prava (2) te odredba čl. 4. koja propisuje opće pravilo o određivanju mjerodavnog prava u slučaju kada stranke nisu izabrale mjerodavno pravo (3). Iz ovog su rada izuzete odredbe koje spadaju u opći dio međunarodnoga privatnog prava (npr. odredbe o javnom poretku, isključenju *renvoi*, području primjene ugovornog statuta i sl.) kao i tzv. protektivne kolizijske norme koje uređuju pravo mjerodavno za određene zaštićene kategorije osoba (potrošače, radnike i osiguranike).

2. POVIJESNI PRIKAZ UNIFIKACIJE PRAVILA MEĐUNARODNOGA PRIVATNOG PRAVA ZA UGOVORNE OBVEZE U EUROPSKOJ UNIJI

2.1. Općenito o zamisli unifikacije međunarodnoga privatnog prava u Europskoj uniji

Zamisao o unifikaciji pravila međunarodnoga privatnog prava nastala je iz potrebe uređivanja onih područja prava koja su bila važna za funkcioniranje unutarnjeg eu-

ropeizaciji međunarodnoga privatnog prava vidi: J. Harris, "Understanding the English Response to the Europeanisation of Private International Law", *Journal of Private International Law*, 3(2008), str. 347; T. Hartley, "The European Union and the Systematic Dismantling of the Common Law of Conflict of Laws", *International and Comparative Law Quarterly* (2005), str. 813.

ropskog tržišta.⁵ Prednost se pritom u početku davala unifikaciji odredaba međunarodnoga građanskog procesnog prava pred odredbama o mjerodavnom pravu.⁶

Kodifikaciju pravila međunarodnoga privatnog prava europskih zemalja potaknule su 1967. godine predstavnice zemalja Beneluksa, koje su u to vrijeme pokušavale ujednačiti svoja pravila međunarodnoga privatnog prava.⁷ Njihovi napori bili su uspješno prilagođeni vremenu i okolnostima budući da je 1968. godine donošenjem Bruxelleske konvencije o sudskoj nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima započeo postupak unifikacije građanskoga procesnog prava EU i time je postavljen temelj za unifikaciju kolizijskih pravila EU.

Na zasjedanju održanom 1969. godine predstavnici svih članica tadašnje Europske ekonomske zajednice zaključili su da će unifikacija pravila međunarodnoga privatnog prava pridonijeti pravnoj sigurnosti unutar Zajednice te su odlučili da zbog opsežnosti materije i želje da se unifikacija provede na način koji će biti prihvatljiv najvećem mogućem broju država, materiju podijele na četiri područja.⁸

Za svako područje imenovana je posebna radna skupina koja je trebala pripremiti konvenciju za njoj povjereno područje. Konvencija je u konačnici donesena samo za područje ugovornih obveza. Rimska konvencija o mjerodavnom pravu za ugovorne odnose iz 1980. godine i njezino stupanje na snagu 1991. godine, dočekano je kao važan korak u postupku unifikacije međunarodnoga privatnog prava.

2.2. Donošenje Rimske konvencije i njezino stupanje na snagu

Radna skupina koja je pripremala konvenciju o ugovornim i izvanugovornim obvezama predstavila

⁵ V. Bouček, op. cit., bilj. 4, str. 28.

⁶ Ibid., str. 47.

⁷ Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor, University of Milan (who contributed the introduction and the comments in Articles 1, 3 to 8, 10, 12 and 13) and Paul Lagarde, Professor, University of Paris I (who contributes the comments on Articles 2, 9, 11 and 14 to 33), OJ, C 282, 31. 10. 1980., str. 1-50 (dalje: Izvještaj *Giuliano Lagarde*).

⁸ "1. Pravo mjerodavno za pravo vlasništva stvari i prava; 2. pravo mjerodavno za ugovorne i izvanugovorne obveze; 3. pravo mjerodavno za oblik pravnih transakcija i dokaze; 4. opće odredbe koje se primjenjuju na navedena pitanja (*renvoi*, klasifikacija, primjena stranog prava, stečena prava, javni poredak, svojstvo, zastupanje)" (Izvještaj *Giuliano Lagarde*).

je prvi nacrt Konvencije 1972. godine.⁹ U njemu su se uređivala pitanja koja su se odnosila na "pravo mjerodavno za ugovorne obveze i pravo mjerodavno za izvanugovorne obveze, te su se istovremeno nudila neka rješenja vezana uz oblik pravnih poslova i dokaze, pitanja tumačenja unificiranih pravila i njihov odnos s ostalim međunarodnim kolizijskim pravilima, u onoj mjeri u kojoj su ona bila povezana sa sadržajem prvog nacrta".¹⁰

Prvi nacrt predstavljen je u vrijeme velikih promjena u Europskoj ekonomskoj zajednici. Svoje prvo proširenje EEZ je doživjela 1973.¹¹, pa se zbog potrebe da se stručnjacima iz novih država članica ostavi dovoljno vremena da prouče i daju svoje komentare na prijedlog konvencije, radna skupina ponovno sastala tek 1975. Nakon nekoliko održanih sastanaka na kojima su mnoge delegacije iznijele mišljenje da bi bilo najbolje prvo završiti onaj dio konvencije koji se odnosi na ugovorne obveze, 1978. godine odlučeno je da će se konvencijom urediti samo pravila vezana uz ugovorne obveze, a da će se kolizijske norme o izvanugovornim obvezama urediti posebnom konvencijom.¹²

Konvenciju su 19. lipnja 1980. potpisali predstavnici Belgije, Francuske, Irske, Italije, Luksemburga, Nizozemske i Njemačke. Glavni cilj Konvencije bio je unificirati pravila o pravu mjerodavnom za ugovorne odnose i u nekim općenitim pitanjima međunarodnoga privatnog prava u mjeri u kojoj su ona povezana s tim obvezama.¹³ Člankom 29. propisano je da će Konvencija stupiti na snagu tri dana nakon što je ratificira sedma država članica, pa je Konvencija stupila na snagu tek 1. travnja 1991. godine, ratifikacijom Irske. Ipak, budući da su neke države ugovornice, kao npr. Njemačka, zbog svoga ustavnog ustroja inkorporirale Konvenciju u svoje unutrašnje pravo, u tim su se državama odredbe Konvencije primjenjivale i prije njezina stupanja na snagu.¹⁴

Primjenom Rimske konvencije razvila se, u nekim pitanjima često neujednačena, sudska praksa nacionalnih sudova.¹⁵ Prvi i Drugi protokol uz Konvenciju iz 1998. godine predvidjeli su nadležnost Suda Europskih zajednica (danas Suda EU) da na upit sudova država članica daje vjerodostojna tumačenja Rimske konvencije te su uredili ovlasti Suda da ostvaruje tu nadležnost.¹⁶ Ipak, budući da

su protokoli stupili na snagu tek 2004., Sud EU je tek nedavno stekao nadležnost za tumačenje Konvencije. Prva presuda Suda EU na temelju Rimske konvencije donesena je 6. studenoga 2009. godine u predmetu *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) vs. Balkenende Oosthuizen BV and MIC Operations BV* iz 2009. (dalje: *Intercontainer Interfrigo vs. Balkenende and MIC*).¹⁷

2.3. Od Rimske konvencije do Uredbe Rim I.

Zamisao o preoblikovanju Rimske konvencije u Uredbu Rim I. spominje se prvi put u *Akcijskom planu Vijeća i Komisije o tome kako najbolje implementirati odredbe ugovora iz Amsterdama* donesenom u Beču 1998., i to kao jedan od prioritetnih ciljeva.¹⁸ Ipak, Komisija je tek 2003. godine izdala *Zelenu knjigu Komisije o preinačenju Rimske konvencije o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze iz 1980. godine u instrumentu Europske zajednice* (dalje: *Zelena knjiga*).¹⁹ U tom dokumentu Komisija iznosi razloge zbog kojih je potrebno izmijeniti i modernizirati pravila Konvencije te zbog kojih to treba učiniti u obliku uredbe.

Tri su razloga za izmjenu i modernizaciju Konvencije predstavljena u *Zelenoj knjizi*. Prvo, Komisija navodi da se već prilikom pristupanja Austrije postavilo pitanje izmjene članka 5. Konvencije koji se odnosi na zaštitu potrošača te da je štoviše, Austrija uvjetovala svoje pristupanje izmjenom članka 5. u skoroj budućnosti. Kao drugi razlog navodi se da je Bruxelleska konvencija pretvorena u Uredbu Bruxelles I., te da su pritom i neke njezine odredbe izmijenjene, a da je zbog bliske veze između Rimske i Bruxelleske konvencije potrebno te instrumente međusobno uskladiti. Treće, na temelju postojeće sudske prakse, neke ključne odredbe Konvencije kritizirane kao nedovoljno precizne.²⁰ Ovaj potonji razlog iznesen je uz ogradu da ovo područje prava nije moguće urediti sa strogom preciznošću, te da cilj treba biti naći ravnotežu između potpune diskrecije sudaca da određuju mjerodavno pravo i strogih pravila koja često ne ostavljaju mjesta prilagođavanju svakoj specifičnoj situaciji.²¹

⁹ Jednim od najvažnijih komentara Konvencije smatra se Izvještaj *Giuliano Lagarde*, kojeg su o pripremnim radovima s tumačenjima pojedinih konvencijskih rješenja sastavili profesor Mario Giuliano i profesor Paul Lagarde, a snaga autoriteta njihova tumačenja vidljiva je iz činjenice da se na taj tekst često poziva Europski sud i doktrina koja obrađuje materiju. (K. Sajko, *Međunarodno privatno pravo* (Zagreb 2005.), str. 378).

¹⁰ Izvještaj *Giuliano Lagarde*.

¹¹ Godine 1973. Europskoj ekonomskoj zajednici pristupile su Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

¹² Izvještaj *Giuliano Lagarde*. Rad na konvenciji koja bi uređivala pitanje prava mjerodavnog za izvanugovornu odgovornost za štetu nikada nije dovršen, a prvi dokument koji je unificirao pravila na tom području u Europskoj uniji jest Uredba Rim II. iz 2007. godine.

¹³ Izvještaj *Giuliano Lagarde*.

¹⁴ K. Sajko, op. cit., bilj. 10, str. 377.

¹⁵ Veliki broj presuda objavljen je na web stranici <http://www.rome-convention.org/>.

¹⁶ First Protocol on the interpretation of the 1980 Convention by the Court of Justice (consolidated version);

Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (consolidated version), OJ, C 27, 26. 1. 1998., str. 34.

¹⁷ Predmet C-133/08 *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) vs. Balkenende Oosthuizen BV and MIC Operations BV* [2009].

¹⁸ M. Wilderspin, "The Rome I Regulation: Communitarisation and modernisation of the Rome Convention", ERA Forum 9(2008), str. 259.

¹⁹ Green Paper of 14 January 2003 on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization, COM(2002) 654 final. O *Zelenoj knjizi* više u: A. Bonomi, "Conversion of the Rome Convention on Contracts into an EC Instrument: Some Remarks on the Green Paper of the EC Commission", Yearbook of Private International Law, 5(2003), str. 55.

²⁰ Ovdje uz napomenu da postoji opsežna sudska praksa, s obzirom na to da su neke države implementirale odredbe Rimske konvencije i prije njezina stupanja na snagu 1991. godine.

²¹ Komisija u točki 1.6. *Zelene knjige* obrazlaže i zašto donošenje nove uredbe kojom bi se regulirala kolizijska pravila za ugovorne obveze nije

Pojednostavljeno gledano, Uredba Rim I. temelji se na jednakim načelima kao i Rimska konvencija:

1. stranke mogu izabrati pravo mjerodavno za ugovor (načelo stranačke autonomije),
2. u nedostatku izbora prava, mjerodavno je pravo države koja je najuže povezana s ugovorom (načelo najuže veze),
3. s iznimkom nekih određenih vrsta ugovora u kojima je toliko poremećen odnos snaga da je potrebno zaštititi slabiju stranu (načelo zaštite slabije ugovorne strane).

Mnoge prednosti uređivanja kolizijskih pravila za ugovorne odnose uredbom navode se već u *Zelenoj knjizi*. S njima se složila velika većina onih koji su dali svoje odgovore na tamo postavljena pitanja. Te se prednosti ističu i u drugim dokumentima EU,²² a prihvaćeni su i u literaturi.²³

Prednosti uređivanja kolizijskih pravila Uredbom ukratko su sljedeće:

1. Izmjene Rimske konvencije morale bi proći postupak ratifikacije u svakoj državi članici, što bi postupak noveliranja konvencijskih odredaba učinilo dugotrajnim i neizvjesnim.

2. Uredba je prema čl. 288. st. 2. Ugovora o funkcioniranju EU²⁴ obvezujući pravni akt EZ koji u svim državama članicama EU djeluje izravno, a podložna je izvornom tumačenju od strane Suda EU. Za razliku od Konvencije, Uredba je dio pravne stečevine Unije.

3. Uređenje kolizijskih normi o ugovorima uredbom u skladu je s tendencijom sistematizacije međunarodnoga privatnog prava na području EU. U posljednjih desetak godina, na temelju čl. 65. Ugovora iz Amsterdama, sva područja međunarodnoga privatnog prava uređivana su uredbama. Pravo mjerodavno za ugovorne obveze ostalo je jedino unificirano područje međunarodnoga privatnog prava uređeno konvencijom.²⁵ Komisija je u *Zelenoj knjizi* istaknula da pravila o međunarodnoj nadležnosti i koliz-

u suprotnosti s projektom "Europskog ugovornog prava", nego štoviše da su ta dva projekta komplementarna i da će se provoditi paralelno. Cilj tog projekta nije uniformizacija ugovornog prava, a ako se pojedini dijelovi ugovornog prava Zajednice i harmoniziraju, to sigurno neće biti u toj mjeri da će kolizijska pravila postati nepotrebna.

²²Npr. Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I) presented by the Commission (15. 12. 2005.); Opinion of the European Economic and Social Committee on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I) (23. 12. 2006.).

²³A. Bonomi, op. cit., bilj. 20, str. 55; E. Lein, "The New Rome I/Rome II/Brussels I Synergy", Yearbook of Private International Law, 10(2008), str. 177, O. Lando, P. Nielsen, "The Rome I Proposal", Journal of Private International Law, 3(2007), str. 29.

²⁴Bivši čl. 249. st. 2. Ugovora o EZ.

²⁵A. Bonomi, "The Rome I Regulation on the Law Applicable to Contractual Obligations: Some General Remarks", Yearbook of Private International Law, 10 (2008), str. 166.

ijska pravila čine cjelinu i da bi trebalo koristiti iste instrumente uređivanja kako bi cjelina bila konzistentna.²⁶

Nakon iznošenja razloga za izmjenu i modernizaciju Konvencije te razloga zbog kojih to treba učiniti u obliku Uredbe, Komisija je pozvala sve zainteresirane da se očituju o 20 pitanja vezanih uz buduće uređenje kolizijskih pravila za ugovorne obveze. Preko 80 odgovora dale su vlade država članica, poduzetnici, gospodarstvenici, udruge potrošača, odvjetnici, suci i drugi praktičari te znanstvenici.²⁷ Javna rasprava o Uredbi održana je 27. siječnja 2004. godine.²⁸

Na temelju te rasprave, Komisija je 2005. donijela *Prijedlog za Uredbu Europskog parlamenta i Vijeća o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze (Rim I)*.²⁹ U njemu je dan prvi tekst buduće Uredbe Rim I. Tekst se uvelike razlikovao od prijedloga iznesenih u *Zelenoj knjizi* iz 2003. U nekim pitanjima taj se prijedlog radikalno razlikuje od teksta Rimske konvencije, ali zanimljivo je da se od većine tih promjena u konačnici odustalo. Većina autora slaže se da je konačni tekst Uredbe Rim I. "mnogo manje inovativan nego što se mislilo (ili možda pribojavalo) da će biti".³⁰

Pojednostavljeno gledano, Uredba Rim I. temelji se na jednakim načelima kao i Rimska konvencija:

1. stranke mogu izabrati pravo mjerodavno za ugovor (načelo stranačke autonomije),
2. u nedostatku izbora prava, mjerodavno je pravo države koja je najuže povezana s ugovorom (načelo najuže veze),
3. s iznimkom nekih određenih vrsta ugovora u kojima je toliko poremećen odnos snaga da je potrebno zaštititi slabiju stranu (načelo zaštite slabije ugovorne strane).³¹

Uredba Rim I. uvodi neke značajne strukturalne i sadržajne promjene u odnosu na Rimsku konvenciju, iako bi se promatrajući čitav proces donošenja Uredbe Rim I., moglo reći da su te izmjene skromnije od očekivanih.³²

3. PRIMARNO PRAVO MJERODAVNO ZA UGOVORE

Kao i Rimska konvencija, Uredba propisuje da je primarno pravo mjerodavno za ugovorne odnose koje su stranke izabrale (čl. 3(1) Uredbe). Time se najvažnija uloga

²⁶Ibid.

²⁷Odgovori su dostupni na web stranici http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_i/news_summary_rome1_en.htm

²⁸A. Bonomi, op. cit., bilj. 20, str. 55.

²⁹*Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)*, 15. 12. 2005., COM(2005) 650 final.

Više o tekstu prijedloga vidi: O. Lando, P. Nielsen, op. cit., str. 29.

³⁰A. Bonomi, op. cit., bilj. 26, str. 167.

³¹J. O'Brien, R. Smith, *Conflict of Laws* (London 1999.), str. 315.

³²Izmjene o kojima se raspravljalo prije donošenju Uredbe, a pogotovo one koje su sadržane u tekstu Prijedloga Komisije iz 2005. godine, bile su puno radikalnije od konačnog teksta Uredbe. Komisija je predlagala uvođenje pravila o ugovorima koje zaključuju agenti, prijeboj, radikalnu reformu autonomije volje koja je na kraju tek neznatno izmijenjena itd. (M. Wilderspin, op. cit., bilj. 19, str. 262).

daje, danas u poredbenom pravu čvrsto utemeljenom³³, načelu stranačke autonomije u međunarodnom privatnom pravu ugovornih obveza. Članak 3. Uredbe Rim I., koji uređuje pitanje slobode izbora mjerodavnog prava, ne razlikuje se značajno u sadržaju u usporedbi s člankom 3. Rimske konvencije koji je uređivao isto pitanje.³⁴

Članak 3(1) Uredbe Rim I. propisuje da je za ugovor mjerodavno pravo koje su stranke izabrale. Prema općeprihvaćenim tumačenjima to znači da stranke mogu izabrati bilo koje pravo, pa čak i ako ono nema nikakve veze s ugovorom.³⁵ Jedino što je važno jest da izabrano pravo mora biti "pravo u tehničkom smislu, a ne opća načela ili bilo koji set neobvezujućih pravila".³⁶ Stranke mogu odrediti da će za različite dijelove ugovora, mjerodavna biti različita prava³⁷, a mogu odrediti mjerodavno pravo čak i nakon što je glavni ugovor zaključen, ako taj izbor ne utječe na prava trećih.³⁸

Pri donošenju Uredbe postavilo se pitanje treba li se izbor stranaka odnositi samo na pravo određene države, kako je to bilo uređeno Rimskom konvencijom, ili bi trebalo omogućiti strankama da izaberu kao mjerodavno pravo međunarodne konvencije, primjerice Konvenciju UN-a o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980., UNIDROIT Načela međunarodnih trgovačkih ugovora, opća načela prava ili *lex mercatoria*. O tome je u *Zelenoj knjizi* postavljeno pitanje³⁹ na koje su svoja različita rješenja ponudile vlade država članica, ugledni pravni znanstvenici i praktičari. Neki su zagovarali rješenje iz Rimske konvencije, dok su se drugi priklonili najširoj definiciji mjerodavnog prava. Jedno od najzanimljivijih rješenja bilo je ono koje su ponudili znanstvenici s Max-Planck Instituta za komparativno i međunarodno privatno pravo iz Hamburga, a u kojem smjeru je išao i prvotni prijedlog Komisije iz 2005. godine.⁴⁰ Prema tom prijedlogu, strankama bi

trebalo omogućiti da kao mjerodavno pravo izaberu međunarodne ugovore, što bi im omogućilo primjenu instrumenta koji uređuje neko usko, specifično područje. Osim toga, jedna od važnijih prednosti jest što bi se tako primjenjivala i kolizijska pravila neke konvencije, koja su također osmišljena upravo za određeno područje.⁴¹ Strankama bi također trebalo omogućiti da izaberu neku od kodifikacija općih načela prava, primjerice UNIDROIT Načela međunarodnih trgovačkih ugovora ili Načela europskog ugovornog prava, ali bi trebalo jasno propisati da takve kodifikacije trebaju ispunjavati određene uvjete.⁴² Ipak, smatraju da se ne bi trebalo dopustiti odabir *lex mercatoria* kao mjerodavnog prava, jer su ta pravila previše nepredvidiva i nejasna.

U prijedlogu Komisije od 12. svibnja 2005. ponuđeno je rješenje koje bi pomirilo sva suprotstavljena mišljenja, a najviše se priklanja rješenju ponuđenom od Max-Planck Instituta. Prema tom tekstu, strankama bi se omogućilo da kao mjerodavno pravo izaberu konvencije, UNIDROIT Načela međunarodnih trgovačkih ugovora iz 2004., Načela europskog ugovornog prava iz 1999. koje je objavila Komisija za europsko ugovorno pravo ili neki budući instrument EU, ali stranke ne bi mogle izabrati *lex mercatoria* ili kodifikacije koje nisu priznate u međunarodnoj zajednici.⁴³

Ipak, konačni tekst Uredbe slijedio je isto načelo kao i Rimska konvencija - stranke mogu izabrati kao mjerodavno pravo samo pravo neke države. To, međutim, ne sprječava stranke da ugovore da će se neka međunarodna konvencija ili kodifikacija načela ugovornog prava primjenjivati kao sastavni dio ugovora. To izričito predviđa odlomak 13. Preambule u kojemu se navodi da uredba ne sprječava stranke da upućivanjem na neki nedržavni izvor ili međunarodnu konvenciju njihov sadržaj inkorporiraju u ugovor. To je bilo dopušteno i prema Rimskoj konvenciji, jer takva mogućnost proistječe iz materijalnopravne slobode koju stranke uživaju prema nacionalnom pravu.⁴⁴ Ipak, budući da se ta pravila primjenjuju samo kao dio ugovora, ona važe između stranaka samo ako nisu protivna prisilnim propisima prava određene države koje je mjerodavno prema Uredbi.

3.1. Oblik izbora mjerodavnog prava

Prema Uredbi Rim I. izbor mora biti izričit ili "nedvojbeno izlaziti iz ugovornih odredaba ili iz okolnosti

³³Izveštaj *Giuliano Lagarde*: "The rule stated in Article 3 (1) under which the contract is governed by the law chosen by the parties simply reaffirms a rule currently embodied in the private international law of all the Member States of the Community and of most other countries."

Preambula Rim I. (točka 11.): "Sloboda stranaka da izaberu mjerodavno pravo treba biti jedno od temeljnih načela sustava kolizijskih pravila za ugovorne obveze".

³⁴Te dvije odredbe "međusobno nalikuju poput braće". P. Lagarde, A. Tenenbaum, "De la convention de Rome au règlement Rome I", *Revue critique de droit international privé*, 97(2008), str. 735. Više o autonomiji stranaka u Uredbi Rim I. vidi: H. Heiss, "Party Autonomy", u: *Rome I Regulation, the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe* (München 2009.), str. 1-17.

³⁵Takvo shvaćanje autonomije stranaka počelo je s presudom u slučaju *Vita Food Products inc vs. Unus Shipping Co Ltd*. Više o autonomiji stranaka: P. Nygh, *Autonomy in International Contracts* (Oxford 1999.).

³⁶H. Heiss, op. cit., bilj. 35, str. 2.

³⁷Članak 3 (1), Rim I.: "...By their choice the parties can select the law applicable to the whole or a part only of the contract."

³⁸Članak 3 (2), Rim I.

³⁹*Zelena knjiga*, pitanje br. 8.: "Should the parties be allowed to directly choose an international convention, or even the general principles of law? What are the arguments for or against this solution?"

⁴⁰Čitav tekst odgovora Max Planck Instituta na *Zelenu knjigu* vidi na http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_i/doc/max_planck_institute_foreign_private_international_law_en.pdf.

⁴¹Tada se ne bi primjenjivala odredba o isključenju *renvoi* u primjeni Uredbe Rim I., jer se ona referira na pravo određene države.

⁴²Moraju biti sačinjene od nezavisnog, nepristranog i neutralnog tijela, sadržaj mora biti uravnotežen i mora moći opstati bez prevelikog uplitanja nekih nekompatibilnih prisilnih propisa, i mora uređivati prava i dužnosti na razumljiv način.

⁴³Komisija je u predložila ovakav tekst odredbe: "The parties may also choose as the applicable law the principles and rules of the substantive law of contract recognized internationally or in the Community. However, questions relating to matters governed by such principles or rules which are not expressly settled by them shall be governed by the general principles underlying them or failing such principles, in accordance with the law applicable in the absence of a choice under this Regulation."

⁴⁴A. Bonomi, op. cit., bilj. 26, str. 170.

slučaja" ("clearly demonstrated by the terms of the contract or the circumstances of the case"). Ta formulacija u nijansi razlikuje se u odnosu na onu iz Rimske konvencije kojom je bilo određeno da izbor mora biti izričit ili mora "dovoljno sigurno izlaziti iz ugovornih odredaba ili iz okolnosti slučaja" ("demonstrated with reasonable certainty by the terms of the contract or the circumstances of the case").

Formulacija kojom se uređuje prešutni izbor mjerodavnog prava promijenjena je zbog neujednačenosti prakse prema Rimskoj konvenciji. Njemački i britanski sudovi bili su znatno fleksibilniji u tumačenju ove odredbe u odnosu na ostale sudove država Europske unije.⁴⁵ Ova razlika može se objasniti dvjema važnim činjenicama. Prva je razlika u tumačenju načina prešutnog određivanja mjerodavnog prava u pravnoj praksi nacionalnih sudova prije stupanja na snagu Rimske konvencije.⁴⁶ Druga je različitost jezičnih formulacija u pojedinim verzijama Konvencije.⁴⁷ Njemačka i engleska verzija Konvencije propisuju da se izbor mora utvrditi s "dovoljnom sigurnošću" ("mit hinreichender Sicherheit") odnosno "s razumnom sigurnošću" ("with reasonable certainty"). Francuska verzija navodi da se izbor mora utvrditi "na siguran način" ("de façon certaine"), čime se postavlja stroži standard dokazivanja jesu li stranke pri sklapanju ugovora imale na umu određeno mjerodavno pravo. Smjernice za primjenu ove odredbe nisu jasno određene ni u izvještaju *Giuliano - Lagarde*, jer su tamo tek primjerice nabrojene situacije u kojima bi sud mogao zaključiti da su se strane prešutno sporazumjele o mjerodavnom pravu, kao što su upućivanje na standardne ugovorne obrasce uobičajene u određenom pravu, praksa koju su stranke ranije uspostavile između sebe, upućivanje na konkretne odredbe nekog nacionalnog prava, izbor nekog prava u povezanim ugovorima, izbor nadležnosti državnog ili arbitražnog suda.⁴⁸

Budući da su prijevodi Konvencije bili očito neujednačeni, a sudovi pojašnjenje nisu mogli dobiti ni u vjerodostojnom tumačenju Suda EU, zapravo i nije neobično da su pribjegli tumačenju prema dotadašnjoj sudskoj praksi u vlastitim državama.

Razlike u tumačenju, prema mišljenju Komisije Europske unije⁴⁹ izraženom u *Zelenoj knjizi*, dovele su do pravne nesigurnosti u pogledu prešutnog izbora mjerodavnog prava. U tom su smislu, prilikom donošenja Uredbe Rim I. bila predložena tri moguća rješenja. Prema prvome, ujednačeno tumačenje ove odredbe prepustilo bi se Sudu EU, prema drugom u samoj Uredbi bi se jasno definirale pretpostavke za prešutan izbor prava, a trećim bi se samo uskladile jezične verzije teksta ove odredbe.

Čini se kako se u konačnoj verziji Uredbe Rim I. pokušao pronaći kompromis između tih rješenja. Odredba članka 3(1) formulacijom "clearly demonstrated by the terms of the contract or the circumstances of the case" približava se francuskoj verziji Konvencije. U kombinaciji s 12. odlomkom preambule u kojemu se navodi da dogovor stranaka o nadležnom sudu može biti samo jedan od faktora koji ukazuju na prešutan izbor mjerodavnog prava, Uredba daje neke odrednice o prešutnom izboru prava. Ipak, ni ova definicija nije dala nedvojbene upute kako odrediti da postoji prešutan izbor mjerodavnog prava. Treba očekivati da će se tek u praksi Suda EU razjasniti točan doseg odredbe o prešutnom izboru prava.

3.2. Prisilni propisi

Kao i prema Rimskoj konvenciji, izbor mjerodavnog prava prema čl. 3. st. 1. Uredbe načelno ima kolizijsko-pravni učinak. Njime se ugovor u cijelosti podvrgava izabranom pravnom poretku. Time se u pravilu isključuju propisi svih drugih prava koja su povezana s ugovorom, uključujući i njihove prisilne propise.

Načelo kolizijskopravne autonomije vrijedi, međutim, samo ako ugovor ima međunarodno obilježje, tj. samo ako je u pogledu stranaka, predmeta, mjesta sklapanja ili mjesta ispunjenja povezan s više država. Ako ugovor nema međunarodno obilježje, izbor prava neke druge države ima samo materijalnopravni učinak: izabrano pravo primjenjuje se samo ako nije protivno prisilnim propisima prava države s kojom je ugovor isključivo povezan. Ovo pravilo izrijeckom je uređeno člankom 3(3) Uredbe Rim I. koja doslovno odgovara čl. 3(3) Rimske konvencije. Ova odredba slijedi iz općeprihvaćenog načela da je međunarodno obilježje pretpostavka za primjenu kolizijskih pravila, a "međunarodno obilježje treba se sastojati u nekoj objektivnoj okolnosti koja predstavlja vezu sa stranim pravim poretkom".⁵⁰ Dakle, iz ugovora bez međunarodnog obilježja stranke ne mogu isključiti prisilna pravila koja su "po svim obilježjima vezana samo uz pravni poredak o čijim se prisilnim pravilima radi".⁵¹ Na taj se način štiti unutarnji javni poredak države članice od jednog od načina prijevarnog zaobilaženja prava.⁵² Rimskom konvencijom izrijeckom je propisano da će se pravilo o primjeni prisilnih propisa primijeniti čak i u slučaju kada je uz izbor mjerodavnog prava kao nadležan određen i sud ili tribunal iste države. U Uredbi Rim I. to je izostavljeno, ali se to pojašnjava u preambuli Uredbe. Isto pravilo o izboru mjerodavnog prava u situacijama bez međunarodnog obilježja sadrži u članku 14(3) i Ure-

⁴⁵Green Paper of 14 January 2003 on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization, COM(2002) 654 final.

⁴⁶Ibid.

⁴⁷P. Nygh, op. cit., bilj. 36, str. 110.

⁴⁸Izvještaj *Giuliano Lagarde*, tekst uz čl. 3. Konvencije, točka 3.

⁴⁹Zelena knjiga od 14. siječnja 2003. o preoblikovanju Rimske konvencije iz 1980. o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze u instrument Zajednice te njezinu modernizaciju, COM(2002) 654 final.

⁵⁰D. Babić, "Izbor stranog mjerodavnog prava za ugovor bez međunarodnog obilježja", *Pravo u gospodarstvu*, 42(2003), str. 18.

⁵¹H. Sikirić, "Prisilna pravila, pravila neposredne primjene i mjerodavno materijalno pravo u međunarodnoj trgovačkoj arbitraži", *Pravo u gospodarstvu*, 38 (1999), str. 84.

⁵²M. Wilderspin, op. cit., bilj. 19, str. 264; P. Lagarde, A. Tenenbaum, op. cit., bilj. 35, str. 737.

dba Rim II.⁵³ To je dalo povoda kritikama Uredbe zbog prenaplašene želje za usklađenošću između Uredbe Rim I. i Uredbe Rim II. te se navodi da je u Uredbu Rim I. prepisana odredba koja se već nakon donošenja Uredbe Rim II. pokazala nepotpunom.⁵⁴

Novina u odnosu na Rimsku konvenciju jest članak 3(4) Uredbe prema kojemu načelo iz odredbe 3(3) analogno vrijedi i za unutarnji javni poredak Europske unije. Ako su svi drugi elementi činjeničnog stanja smješteni u jednoj ili više država članica, a stranke su izabrale mjerodavno pravo države koja nije članica, taj izbor neće utjecati na primjenu propisa prava Europske unije, onako kako se oni primjenjuju u pravu države foruma, koji ne mogu biti derogirani sporazumom stranaka.⁵⁵ *Ratio* odredbe članka 3(3) analogno vrijedi i prema članku 3(4): ako izbor mjerodavnog prava ne može derogirati prisilne propise države s kojom je u svim drugim elementima povezana situacija, izbor mjerodavnog prava treće države (države nečlanice Europske unije) ne može derogirati prisilne propise prava Europske unije u ugovorima koji su povezani samo s Europskom unijom.⁵⁶ Zamisao jest da se ugovor između pravnih ili fizičkih osoba dvije različite države članice koji

Načelo kolizijopravne autonomije vrijedi, međutim, samo ako ugovor ima međunarodno obilježje, tj. samo ako je u pogledu stranaka, predmeta, mjesta sklapanja ili mjesta ispunjenja povezan s više država. Ako ugovor nema međunarodno obilježje, izbor prava neke druge države ima samo materijalnopravni učinak: izabrano pravo primjenjuje se samo ako nije protivno prisilnim propisima prava države s kojom je ugovor isključivo povezan.

nije povezan s nekom trećom državom, iz perspektive prava EU smatra unutrašnjim ugovorom.⁵⁷

Prema odredbi čl. 3(4), prisilni propisi vrijede, onda kada je to prikladno, onako kako su usvojeni u pravu države članice suda. Ova odredba uvažava činjenicu da neki prisilni propisi Unije ne stupaju istodobno na snagu u svim državama članicama. To osobito vrijedi za direktive, jer su njihovi adresati države članice koje ih tijekom određenog roka trebaju transponirati u unutarnje pravo. Ako je država članica implementirala prisilne propise neke direktive, onda izabrano pravo treće države ne isključuje primjenu tih propisa. Ako država suda još nije implementirala direktivu, npr. zbog toga što rok za

implementaciju nije protekao, prisilni propisi direktive se ne primjenjuju i sud treba dati puni učinak izabranom pravu treće države.

U literaturi se s pravom prigovara da je ovdje trebalo uputiti na unutarnje pravo države članice čije bi pravo bilo mjerodavno u slučaju da stranke nisu izabrale mjerodavno pravo, a ne na pravo države suda.⁵⁸

4. PODREDNO PRAVO MJERODAVNO ZA UGOVORE

Odredba o pravu mjerodavnom za ugovor u slučaju kada nema ni izričitog ni prešutnog stranačkog izbora u Uredbi Rim I. znatno se razlikuje od one u Rimskoj konvenciji, kako u pogledu oblika tako i u pogledu sadržaja. Razlike su bile očekivane jer se već nakon donošenja Zelene knjige upravo o tom pitanju⁵⁹ pokrenula vrlo zanimljiva i opsežna diskusija.⁶⁰

Čl. 4. Konvencije, pojednostavljeno prikazano, u slučaju nepostojanja stranačkog izbora mjerodavnog prava propisuje sljedeće:

1. mjerodavno je pravo države koja je u najužoj vezi s ugovorom,
2. smatra se da ugovor ima najužu vezu s državom u kojoj u vrijeme sklapanja ugovora strana koja vrši karakterističnu radnju ima boravište ili sjedište,
3. ako je predmet ugovora stvarno pravo na nekretnini ili pravo korištenja nekretnine, mjerodavno je pravo

države u kojoj se nekretnina nalazi,

4. za ugovore o prijevozu robe predmnijeva se da su u najbližoj vezi s državom u kojoj prijevoznik u vrijeme sklapanja ugovora ima glavno poslovno sjedište,

5. pretpostavke iz stavaka 2., 3. i 4. ne vrijede ako iz svih okolnosti proizlazi da ugovor ima užu vezu s nekom drugom državom.

Zbog nejasne strukture i nerazjašnjenih osnovnih pojmova odredba čl. 4. neujednačeno se tumačila u praksi. Najproblematičniji je bio odnos između presumpcije da je za ugovor mjerodavno pravo karakteristične činidbe i tzv. klauzule izuzeća koja je propisivala da se može primijeniti pravo neke druge države ako je ono u užoj vezi s ugovorom.⁶¹ Sudovi nekih država presumpciju su smatrali

⁵³I. Kunda, "Uredba Rim II.: ujednačena pravila o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze u Europskoj uniji", Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, 28(2007), str. 1283.

⁵⁴J. Von Hein, "Of Older Siblings and Distant Cousins: the Contribution of the Rome II Regulation to the Communitarisation of Private International Law", *Rabels Zeitschrift*, 73(2009), str. 487.

⁵⁵Zamisao o poštivanju prisilnih propisa EZ prvi put iznosi Basedow u Basedow, Jürgen; *Materielle Rechtsangleichung und Kollisionsrecht*; u: Schyder/Heiss/Rudisch (eds.), *Internationales Verbraucherschutzrecht*, Tübingen 1995, 11, 34.

⁵⁶H. Heiss, op. cit., str. 4.

⁵⁷P. Lagarde, A. Tenenbaum, op. cit., bilj. 35, str. 738.

⁵⁸H. Heiss, op. cit., str. 5.

⁵⁹*Zelena knjiga*, pitanje br. 10: "Do you believe that Article 4 should be redrafted to compel the court to begin by applying the presumption of paragraph 2 and to rule out the law thus obtained only if it is obviously unsuited to the instant case? If so, how do you think it would be best drafted?"

⁶⁰Više o tome: M. Župan, *Pravo najbliže veze u hrvatskom i europskom međunarodnom privatnom pravu* (Rijeka 2006.), str. 280.

⁶¹P. Lagarde, A. Tenenbaum, op. cit., bilj. 35, str. 737, M. Wilderspin, op. cit., bilj. 19, str. 266.

strogim pravilom, koje se gotovo uopće ne može oboriti, dok su ih drugi sudovi tumačili vrlo fleksibilno. Prema stavu nekih autora, ove razlike u tumačenju smanjile bi se ili čak potpuno isključile da je Sud EU dobio priliku dati svoje mišljenje o tome, a da s obzirom na vjerojatnost da bi se to ubrzo i dogodilo nije bilo potrebe radikalno mijenjati članak 4. Konvencije.⁶² Doista je Sud EU 6. listopada 2009., samo dva mjeseca prije nego što će Uredba Rim I. stupiti na snagu, presudom u predmetu *Intercontainer Interfrigo vs. Balkenende and MIC* protumačio neka od nejasnih pitanja iz članka 4. Konvencije. U tom predmetu Sud je dao tumačenje te odredbe o tri pitanja: prvo, koji se ugovor može smatrati ugovorom o prijevozu prema članku 4(4) Konvencije; drugo, u kojim je slučajevima prema članku 4(1) Konvencije dopušteno tzv. cijepanje prava mjerodavnog za ugovor (*depeçage*) i treće, u kojim slučajevima sud može primijeniti izbjegavajuću klauzulu iz članka 4(5) Konvencije.

Nova struktura članka 4. puno je preglednija u odnosu na onu iz Konvencije:

1. mjerodavno pravo za pojedine vrste ugovora unaprijed je određeno strogim pravilima (st. 1.);

2. za ostale ugovore upućuje se na pravo karakteristične činidbe (st. 2.);

3. kada je očito da je ugovor uže povezan s nekom drugom državom, a ne onom određenom prema st. 1. i 2., primijenit će se pravo te države (st. 3.);

4. kada se mjerodavno pravo ne može utvrditi primjenom stavka 1. i 2., mjerodavno će biti pravo države koja je u najužoj vezi s ugovorom (st. 4.).

Najznačajnije sadržajne promjene u odnosu na Konvenciju su uvođenje strogih pravila po kojima će se utvrditi mjerodavno pravo za pojedine ugovore (tzv. *hard and fast rules*) i restriktivnije određena izbjegavajuća klauzula.

Člankom 4(1) Uredbe određena su sljedeća pravila za određivanje mjerodavnog prava:

1) za ugovor o kupoprodaji robe mjerodavno je pravo države redovnog boravišta prodavatelja;

2) za ugovor o pružanju usluga mjerodavno je pravo države redovnog boravišta pružatelja usluge;

3) za ugovor o stvarnom pravu na nekretnini, najmu ili zakupu nekretnine, mjerodavno je pravo države u kojoj se nekretnina nalazi;

4) bez obzira na točku 3., za najam ili zakup nekretnine za najviše uzastopnih šest mjeseci koji je sklopljen za privremeno privatno korištenje, mjerodavno je pravo države u kojoj najmodavac ili zakupodavac ima redovno boravište, ako je najmoprimac ili zakupoprimac fizička osoba s redovnim boravištem u istoj državi;

5) za ugovor o franšizi mjerodavno je pravo države redovnog boravišta primatelja franšize;

6) za ugovor o distribuciji mjerodavno je pravo države redovnog boravišta distributera;

7) za ugovore o prodaji robe na aukciji mjerodavno je pravo države u kojoj se aukcija održava, ako se može odrediti mjesto aukcije;

8) za ugovor sklopljen unutar višestranog sustava, koji udružuje ili olakšava udruživanje interesa većeg broja trećih osoba za kupnju i prodaju financijskih instrumenata u smislu članka 4., stavak 1., broj 17 Smjernice 2004/39/EC, po pravilima koja nisu diskrecijska i na koja se primjenjuje jedno pravo, mjerodavno je to pravo.

Rimska konvencija nije imala listu ovako strogo određenih pravila, ali možemo pretpostaviti da bi primjena članka 4(2) Konvencije u velikoj većini slučajeva dovela do istoga rezultata.⁶³ Iako se nigdje u članku ne spominje načelo karakteristične činidbe, "jasno je da su pravila inspirirana konceptom i rješenjima koja u pojedinim slučajevima daje Izvješčaj Giuliano Lagarde"⁶⁴. Neka od ovih rješenja su ipak, čini se, prilično stroga i iako je sigurno da će, zbog njihove jedinstvene primjene pridonijeti pravnoj sigurnosti, tek treba vidjeti hoće li u svakom pojedinom slučaju njihova primjena dovesti do upućivanja na mjerodavno pravo koje je doista u najbližoj vezi s činjenicama slučaja.

Kao što je predlagala većina stručnjaka, klauzula izuzeća je sužena. Od strogih kolizijskih pravila može se odstupiti samo "ako iz okolnosti slučaja proizlazi da ugovor ima očito užu vezu s nekom drugom državom".⁶⁵ Time je zakonodavac još strože postavio pravilo oko kojega je i prije postojao konsenzus da bi se trebalo restriktivno tumačiti. Ono što i dalje nije razjašnjeno u Uredbi Rim I. jest primjenjuje li se klauzula izuzeća samo ako bi primjena kolizijskih pravila u nedostatku stranačkog sporazuma dovela do primjene prava koje nije ni u kakvoj vezi s ugovorom ili je dovoljno da je samo uže, odnosno očito uže, povezano s nekim drugim pravom. Na to pitanje odgovor je dao Sud EU u predmetu *Intercontainer Interfrigo vs. Balkenende and MIC* zaključivši da sud može primijeniti izbjegavajuću klauzulu iz članka 4. Konvencije kada iz okolnosti proizlazi da je ugovor uže povezan s pravom druge države. Time što je Sud odredio da za primjenu izbjegavajuće klauzule uvjet nije da ugovor ne smije biti u vezi s pravom koje bi bilo mjerodavno primjenom primjene pravila o podrednom određivanju mjerodavnog prava, nego samo da ugovor mora biti u užoj vezi s nekim drugim pravom, ostavljen je veći diskrecijski prostor sucima da odlučuju koje je pravo uže povezano s ugovorom. Taj prostor je ponešto sužen navedenom promjenom u odredbi članka 4. Uredbe Rim I., ali on ipak dopušta da

⁶²M. Ulrich, "Article 4 Rome I Regulation: The Applicable Law in the Absence of Choice", u: *Rome I Regulation, The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe* (München 2009.), str. 28.

⁶³M. Wilderspin, op. cit., bilj. 19, str. 266.

⁶⁴Rimska konvencija: "...the presumptions in paragraphs 2, 3 and 4 shall be disregarded if it appears from the circumstances as a whole that the contract is more closely connected with another country."

Uredba Rim I.: "...Where it is clear from all the circumstances of the case that the contract is manifestly more closely connected with a country other than that indicated in paragraph 1 or 2, the law of that other country shall apply."

⁶²M. Wilderspin, op. cit., bilj. 19, str. 266.

se ispuni cilj izbjegavajuće klauzule, to jest da se u svakoj specifičnoj pravnoj situaciji uistinu primijeni pravo koje je najuže povezano s ugovorom.

Zakonodavac je odlučio u Uredbi Rim I. ispustiti dio odredbe koji se odnosi na cijepanje ugovora, koje je bilo izričito dopušteno drugom rečenicom članka 4(1) Konvencije. Autori su to, nakon donošenja Uredbe Rim I. objasnili time što se u objavljenoj praksi nijednom nije pojavio takav slučaj.⁶⁶ Međutim, upravo se nedugo nakon donošenja Uredbe Rim I., a dva mjeseca prije njezina stupanja na snagu, u spomenutom predmetu, *Intercontainer Interfrigo vs. Balkenende and MIC*, pred Sudom EU postavilo pitanje cijepanja ugovora. Sud je prilikom odlučivanja o tome mogu li za više različitih dijelova ugovora mjerodavna biti različita prava, posredno odgovorio i na pitanje da li cijepanje ugovornog statuta (*depeçage*) Uredbom više nije dopušteno ili je analogijom s člankom 3. primjenjivo i u slučaju članka 4. Magnus napominje kako bi se u slučaju takvog ugovora, gdje bi se mogao ili trebao primijeniti *depeçage*, vrlo vjerojatno ugovor mogao podijeliti na više ugovora i na taj način riješiti to pitanje.⁶⁷ Iz toga dalje zaključuje da je *depeçage* apsolutno zabranjen na temelju članka 4. Uredbe Rim I.⁶⁸ Takvo razmišljanje u skladu je s tumačenjem druge rečenice članka 4(1) Konvencije, koje je Sud EU dao u predmetu *Intercontainer Interfrigo vs. Balkenende and MIC*. Prema stajalištu Suda EU, "za dio ugovora može biti mjerodavno pravo drugačije od onog koje se primjenjuje na ostatak ugovora samo kada je svrha tog ugovora nezavisna od ostatka ugovora"⁶⁹. Sud je time odredio da

⁶⁶M. Ulrich, op. cit., bilj. 64, str. 31.

⁶⁷Ibid.

⁶⁸Ibid.

⁶⁹Iz presude u predmetu C-133/08 *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) vs.*

se ugovorni statut ne može cijepati prilikom primjene članka 4. Konvencije, nego se prvo ugovor mora podijeliti na više samostalnih ugovora za koje onda mogu biti mjerodavna prava različitih država.

5. ZAKLJUČAK

Izmjene uvedene Uredbom Rim I. u odnosu na Rimsku konvenciju uglavnom su manjeg opsega i značaja. I nakon reforme prema Uredbi Rim I., temeljno načelo uređenja prava mjerodavnog za ugovore je stranačka autonomija, pri čemu je, pomnije nego do sada, uređen prešutni izbor mjerodavnog prava. Među značajnije novine spada i odredba o primjeni prisilnih pravila prava Europske unije, kojom se štiti njezin unutarnji javni poredak. Odredba o podrednom ugovornom statutu znatno je izmijenjena u pogledu strukture, čime je osigurana njezina ujednačenija primjena. U pogledu sadržaja, Uredba se razlikuje od Konvencije prije svega po tome što donosi stroga pravila o primjeni mjerodavnog prava na neke taksativno navedene vrste ugovora te nešto restriktivnije uređuje izbjegavajuću klauzulu.

Svoje prvo tumačenje o Konvenciji, koje se analogno može primijeniti na odgovarajuće odredbe Uredbe, Sud EU dao je nepuna dva mjeseca prije stupanja na snagu Uredbe Rim I. u predmetu *Intercontainer Interfrigo vs. Balkenende and MI*. Budući da su Uredbom Rim I. ispravljene samo neke od nejasnoća koje su postojale prilikom primjene odredaba Rimske konvencije, mnoga će pitanja biti riješena tek u budućoj praksi Suda EU.

Balkenende Oosthuizen BV and MIC Operations BV [2009].

Summary

Regulation (EC) No. 593/2008 of the European Parliament and of the Council on the law applicable to contractual obligations (hereinafter: Regulation Rome I) is the fundamental source of conflict-of-law rules regarding contractual obligations in the European Union. It was adopted on June 17, 2008 and it came into force on December 17, 2009.

In this study the basic features of the regulation of the law applicable to contractual obligations according to Regulation Rome I are shown. In the introduction a brief historical overview of the unification of conflict-of-law rules regarding contractual obligations is given (1). Then the two basic conflict-of-law rules of the Regulation are being studied: provision of Article 3 which regulates the parties' choice of the applicable law (2) and provision of Article 4 which prescribes the general rule on determining the applicable law in the case when the parties have not chosen the applicable law (3). Provisions that form part of the general part of private international law have not been included in this study (e.g. provisions on public policy, exclusion of *renvoi*, the application area of the contractual statute, etc.) as well as the so-called protective conflict-of-law norms that regulate the law applicable to certain protected categories of persons (consumers, workers and policy holders).

THE REFORM OF CONFLICT-OF-LAW RULES REGARDING CONTRACTUAL OBLIGATIONS IN THE EUROPEAN UNION LAW